

Om Dunungen och Lovisa Fridstedts (f Schagerström) silverörhängen.

Selma Lagerlöfs förebild till huvudpersonen i novellen 'Dunungen' påstås vara Lovisa Regina Fridstedt f. Schagerström *1801 +1847 g m brukspatron och hovkamrer Johan Magnus Fridstedt *1784 +1854. Novellen återges i det följande.

Fotot av Lovisa (Louise) i schemat nedan är av en miniatyr signerad "Leauté pinxit Borgvik 1820".

Släktsammanhängen mellan Selma Lagerlöf, Lovisa Schagerström och Mats framgår av schemat. Lovisa är farmors mormors mor till Mats.

Silverörhängena har innehafts av de kvinnor som anges med fetstil i schemat. De utgör sex generationer och Lovisa Fridstedt (f Schagerström), som först fick dem, föddes för över 200 år sedan.

Källor: De äldre släktskapsförhållandena är hämtade från boken 'Borgvik' av Domar Skaft. Muntlig tradition och underlag från ärvda dokument har kompletterats med släktforskning via kyrkböcker.

<p>COLLIN PER Född 1714-12-30. Död 1784-12-19 i Tönsberg, Norge.</p> <p><i>Per Collins döttrar, Lovisa och Margareta gifte sig, i tur och ordning, med</i></p>		<p>COLLIN, LOVISA Född 1759-06-29 i Kristinehamn (S). Gift med Emanuel Schagerström 1777 Död 1788.01.22 i Borgvik (S).</p>	<p>Brukspatron SCHAGERSTRÖM, EMANUEL Född 1755 i Kristinehamn. Död 1817 i Borgvik.</p>	<p>COLLIN, MARGARETA Född 1766-08-08 i Väse (S). Gift med Emanuel Schagerström 1790 Död 1824-01-22 i Borgvik (S).</p>
<p>SCHAGERSTRÖM, MARGARETHA LOVISA Född 1779-03-15 i Borgvik (S). Död Oforskat.</p>			<p>SCHAGERSTRÖM, LOVISA (LOUISE) REGINA Född 1801-04-26 i Borgvik (S). Död 1847-03-25 i Ramserud Gillberga?</p>	
<p>BERGGREN, JOHANNA KATARINA Född 1804 i Kristinehamn (S). Död 1863 i Filipstad?</p>			<p>FRIDSTEDT, ALINE (ALBERTINE?) REGINA EMILIA Född 1826-05-01 i Gillberga (S). Död 1888-08-10 i Bitterna (R).</p>	
<p>WALLROTH, ELISABET LOVISA Född 1827 i Filipstad (S). Död 1915 i Mårbacka(?).</p>			<p>HAMMARSTRAND, BEDA REGINA Född 1867-05-02 i Fårdala, Åsle (R). Död 1946-10-28 i Graveröd Hjærtum (P).</p>	
<p><i>LAGERLÖF, SELMA</i> Född 1858-11-20 i Mårbacka? (S). Död 1940-03-16 i Mårbacka? (S).</p>			<p>ANDERSON, SYSTER LILLIE AMELIE Född 1909-01-12 i Nedergården, Laske Vedum Död 2001-03-05 i Fuxerna (P).</p>	
			<p>DAHLSTEDT, TOM GUNNAR Född 1941-09-01 i Graveröd, Hjærtum (P). G m SVENSSON, MARIANNE BIRGIT Född 1944-03-25 i Vesten, Hjærtum (P).</p>	
			<p>DAHLSTEDT, MATS GUNNAR Född 1976-04-24 i Stora Lycke, Norra Lundby. G m GREHAG, ÅSA JOHANNA Född 1976-07-09 i Stålberga, Axvall (R).</p>	

Dunungen.

*SELMA LAGERLÖF "... förfogar bland alla den senare tidens svenska författare öfver den rikaste inbillningskraften och det originellaste ämnesgreppet. Dessa egenskaper framträdde i hennes i hög grad uppseendeväckande, snillrika men stil-maniererade förstlingsarbete Gösta Berlings saga (1891; prosadikter om äfventyrligt värmländskt herrgårdslif på 1820-talet), där ej sällan den konstnärliga formen sprängdes; emellertid vann detta arbete en oerhörd popularitet både i Sverige och grannländerna och gjorde författarinnan med ett slag ryktbar. Med större konstnärligt jämnmått tedde sig hennes inbillningskraft och hennes stämningsrika skildringsgåfva i novellsamlingen Osynliga länkar¹ (t. ex. Legendan om fågelboet, **Dunungen**, En julgäst) och i Antikrists mirakler, där hennes fantasi lyckligt sammangjutit originellt uppfattade motiv från sicilianska sägner med ämnen ur sicilianskt nutidslif..."*

I.

Jag tycker jag kan se dem, då de körde åstad. Alldeles tydligt ser jag hans styfva storm med stora svängda brätten, sådana som de hade dem på fyrtitalet, hans ljusa väst och hans spännhalsduk. Jag ser också hans vackra, slätrakade ansikte med små, små pollisonger, hans höga, stela krage och den behagfulla värdigheten i hans minsta rörelse. Han sitter till höger i kärran och samlar just ihop tömmarna, och bredvid honom sitter den lilla kvinnovarelsen. Gud välsigne henne! Henne ser jag än tydligare. Liksom på en målning har jag för mig det smala lilla ansiktet och hatten, som omsluter det och som är tillknuten under hakan, det mörkbruna, slätkamrade håret och den stora schalen med broderade silkesblommor. Men schäckärran, som de åka i, har naturligtvis en stol med gröna, svarfvade pinnar, och naturligtvis är gästgifvarens häst, som skall draga dem den första milen, en af de små, knubbiga bruntarna.

I henne har jag varit förälskad från första stund. Det är inte någon reson i det, ty hon är det obetydligaste lilla fladdrande flarn, men det är vid att se alla de blickar, som följa henne, då hon far åstad, som jag blifvit fångad. För det första ser jag hur far och mor skåda efter henne, där de stå i dörren till bagarboden. Far har till och med tårar i ögonen, men mor har ej tid att gråta just nu. Mor måste begagna sina ögon för att se efter flickan sin, så länge denna ännu kan vifta och vinka åt henne. Och så är det förstås glada hälsningar från barnen vid bakgatan och skälmska ögonkast från alla de små söta handtverkarödottrarna bakom fönster och dörrspringor och drömmande blickar från några unga gesäller och lärlingar. Men alla nicka god mening och välkommen igen efter

henne. Och så är det oroliga blickar från fattiga gummor, som komma ut och niga och taga af brillorna för att kunna se henne, då hon far förbi i sin ståt. Men jag kan inte se, att det är en enda ovänlig blick, som följer henne, nej inte så lång gatan är.

Då hon ej syns mer, torkar far raskt med ärmen tårarna ur ögonen:

»Var nu inte ledsen, mor!» säger han. »Du skall se, att hon reder sig. Dunungen reder sig, mor, så liten hon är.»

»Far,» säger mor med stark tonvikt, »du talar så besynnerligt. Hvarför skulle ej Anne-Marie kunna reda sig? Hon är så god som någon.»

»Hon är väl så, mor, men ändå, mor, ändå. Nej sannerligen jag ville vara i hennes ställe och resa dit hon nu reser! Nej sannerligen!»

>Ja, hvart skulle det väl bära i väg för dig, din gamle fule bagarmästare,» säger mor, som ser, att far är så orolig för flickan, att han behöfver kryas upp med litet skämt. Och far skrattar, ty det har han lika lätt för som för att gråta. Och så gå de gamla åter in i boden.

Emellertid är dunungen, det lilla flarnet, den lilla silkesblomman, vid rätt godt mod, där hon åker framåt vägen. Litet rädd för fästmannen, förstås, det är hon nog; men i grund och botten är dunungen litet rädd för alla människor, och det har hon godt af, ty därför söka alla människor bara visa henne, att de ej äro farliga.

Aldrig har hon haft sådan respekt för Maurits som i dag. Då de lämnat bakgatan och alla hennes vänner bakom sig, tycker hon, att Maurits riktigt sväller upp till något stort. Hatten och kragen och polisongerna riktigt styfna, och halsduksrosetten pöser. Rösten blir liksom tjock i halsen på honom och har svårt för att komma fram. Hon känner sig litet modstulen därvid, men det är grant att se Maurits så där storartad.

Maurits är så klok, han har så mycket att förmana -- man skulle rakt inte kunna tro det, -- men Maurits talar bara förstånd hela vägen. Men se, sådan är Maurits. Han frågar dunungen om hon riktigt förstår den här resan gäller för honom. Tror hon, att det bara är fråga om en lustresa utåt landsvägen? Sex mils resa i den goda schäsen med fästmannen vid sidan, det kunde ju se ut som en riktig lustfärd, det. Och ett präktigt ställe att fara till, en rik onkel att gästa. Hon har nog trott, att allt bara var en lek, eller hur?

Tänk om han visste, att hon beredt sig på den här färden under långa samtal med mor i går, innan de lade sig, och med en lång rad af ängsliga drömmar under natten och med böner och med tårar. Men hon låtsas vara dum bara för att desto mer få njuta af hur vis Maurits är. Han tycker om att visa det, och det får han så gärna, så gärna.

»Egentligen är det så svårt med det, att du är så söt,» säger Maurits. Ty det var därför han kommit att fästa sig vid henne, och det var ju ändå bra dumt af honom. Hans far var alls inte för det. Och hans mor, han tordes inte tänka på hur hon bråkat, då Maurits tillkännagifvit, att han förlofvat

¹ 1894

sig med en fattig flicka från bakgatan, en flicka som ej hade någon uppfostran eller några talanger och som ej ens var vacker, bara söt.

I Maurits' ögon var naturligtvis en bagarmästares dotter lika god som borgmästarens son, men alla hade inte så fri åskådning, som han. Och om inte Maurits hade haft sin rike onkel, så kunde det väl ingenting blifvit af hela saken, ty han, som bara var student, hade ju ingenting att gifta sig på. Men om de nu kunde vinna onkel för sig, då vore allt klart.

Jag ser dem så tydligt, då de resa framåt landsvägen. Hon har en liten olycklig min, medan hon lyssnar till hans visdom. Men så nöjd hon är i sina tankar. Hvad Maurits är förståndig! Och då han talar om hvilka offer han gör för - henne, så är det bara hans sätt att säga hur mycket han håller af henne.

Och om hon hade väntat att han en sådan här dag på tu man hand kanske skulle vara litet annorlunda, än då. de sutto hemma hos mor -- men det hade inte varit rätt af Maurits. -- Hon är bara stolt öfver honom.

Han håller på att tala om för henne hvad onkel är för en karl. En sådan man är han, att om han bara vill beskydda dem, så äro de genast inne i lyckans hamn. Onkel Teodor är så otroligt rik. Elfva masugnar äger han och dessutom gods och gårdar och grufdelar och fjardeparter. Till allt detta är Maurits rätte arvingen. Men onkel är litet vansklig att ha att göra med, om det är någon som han inte tycker om. Om han ej blir nöjd med Maurits' hustru, så kan han testamentera bort alltsammans.

Det lilla ansiktet blir allt färglösare och tunnare, men Maurits bara styfnar och sväller. Det är ju inte stora utsikter för att Anne-Marie skall kunna förvrída hufvudet på onkel liksom på Maurits. Onkel är en helt annan sorts man. Hans smak, ja, Maurits har ej höga tankar om hans smak, men han tror att det skall vara något högröstadt, något blixtrande rödt, som skall slå an på onkel. Dessutom är han en sådan inbiten ungar, -- tycker fruntimmer bara äro till besvär. Men det enda som behöfves är, att onkel ej tycker för illa om henne. Så skall Maurits nog sörja för resten. Men inte skall hon vara något sjäp. Gråter hon --! Å, om hon inte ser modigare ut, då de komma fram, så skall onkel ge båda två respass inom en minut. Hon är glad för deras egen skull, att onkel ej är så klok som Maurits. Det måtte väl ej vara någon synd mot Maurits att tänka, att det är bra, att onkel är en helt annan sorts människa än han. Ty tänk, om Maurits vore onkel, och två fattiga unga personer komme resande till honom för att få något att lefva af. Då skulle Maurits, som är så förståndig, säkert bedja dem fara hvar åt sitt håll och vänta med att gifta sig, tills de hade något att gifta sig på. Fast onkel var visst förskräcklig på sitt sätt. Han drack så, och gjorde sådana stora bjudningar, där det gick riktigt vildt till. Och han förstod sig ej alls på att hushålla. Han kunde tro, att alla människor bedrogo honom, men han var lika glad i alla fall. Och vårdslös --! Borgmästaren hade sändt med Maurits några aktier i ett företag, som ej ville gå riktigt bra, men onkel köpte dem nog af honom, hade Maurits sagt. Onkel brydde sig ej om hvar han slängde bort sina pengar. Han hade stått på torget i staden och kastat ut silfverpengar åt gatpojarna. Och att spela bort ett par tusen riksdaler på en natt och tända sin pipa med

tioriksdalerssedlar, det var bland det vanligaste onkel gjorde.

Så foro de, och så samspråkade de, under det att de foro.

Mot kvällen kommo de fram. Onkels »residens», som han brukade kalla det, var intet bruk. Det låg fjärran från all kolrök och allt hammarslammer, på slutningen af väldiga höjer med vidsträckt utsikt öfver sjöar och långa berg. Det var ståtligt byggdt, med skogsängar och björkdungar rundt om, men nästan inga åkrar, ty stället var ej ett landtogs utan ett lustslott.

De unga åkte uppför en all, af björk och alm. De foro till sist fram mellan ett par låga, täta granhäckar, och så skulle de svänga in på gården.

Men just där vägen svängde, var en äreport rest, och där stod onkel med underhafvande och hälsade. Se, det hade dunungen aldrig kunnat tro om Maurits, att han skulle beredt henne ett sådant mottagande. Hon blef genast riktigt lätt om hjärtat. Och hon fick fatt på hans hand och tryckte den till tack. Mer kunde hon ej göra just då, ty de voro midt under äreporten

Och där stod han, den välkände mannen, brukspatron Teodor Fristedt stor och svartskäggig och strålande af välvilja. Han svängde hatten och ropade hurra, och hela folkskaran ropade hurra, och AnneMarie fick tårarna i ögonen och log på samma gång. Och naturligtvis måste de alla hålla af henne från första stund bara för hennes sätt att se på Maurits. Ty hon tänkte ju, att de alla voro där för hans skull och hon måste vända sina blickar från hela ståten bara för att se honom, då han tog af hatten med en stor sväng och hälsade så vackert och så kungligt. Å, en sådan blick hon gaf honom! Patron Teodor höll på att komma af sig med hurrningen och falla in i en svordom, då han såg den.

Nej, dunungen önskade ej ofärd öfver någon människa på jorden, men om det verkligen varit så, att gården varit Maurits', så hade det verkligen passat bra. Det var högtidligt att se honom, då han stod på förstugubron och vände sig mot folket för att tacka. Brukspatron Teodor var ståtlig han med, men hvad hade han för sätt emot Maurits. Han bara hjälpte ned henne ur åkdonet och tog emot hennes schal och hatt liksom en betjänt, medan Maurits lyfte hatten från sin hvita panna och sade: »Tack, mina barn!» Nej, patron Teodor hade visst icke något sätt, ty när han nu gjorde bruk af sina onkelsrättigheter och tog henne i famn och kysste henne och märkte, att hon råkade se åt Maurits midt i kyssen, så svor han verkligen, svor riktigt styggt. Dunungen var inte van att finna någon otreflig, men det skulle säkert ej bli något lätt arbete att behaga patron Teodor.

»I morgon,» säger onkel, »blir här stor middag och bal, men i dag får ungherrskapet hvila sig efter resan. Nu äta vi bara kvällsvard, och så gå vi till sängs.»

De föras in i ett förmak, och där bli de lämnade ensamma. Patron Teodor far ut likt en vind, som är rädd att bli instängd. Fem minuter senare åker han nedåt all, n i sin stora vagn, medan kusken kör, så att hästarna ligga som spända remmar utefter marken. Så gå fem minuter till, men så är onkel där igen, och nu sitter en gammal fru bredvid honom i vagnen.

Och in kommer han, förande vid armen en vänlig och pratsam fru, som han kallar »bergsrådinnan». Och denna tar genast Anna-Marie i famn, men på Maurits hälsar hon mera stelt. Och det måste hon ju göra. Ingen kan taga sig några friheter med Maurits.

I alla fall är Anne-Marie bra glad, att denna pratsamma, gamla dam kommit. Hon och brukspatronen ha ett så lustigt sätt att skämta med hvarandra. Det blir riktigt hemtrefligt på det främmande stället.

Men så, när de sagt godnatt till hvarandra, och Anne-Marie kommit in i sin lilla kammare, sker något så ledsamt och föregligt.

Onkel och Maurits gå omkring nere i trädgården, och dunungen förstår, att Maurits går där och utvecklar sina framtidsplaner. Onkel tycks ej säga något alls, han bara går och slår af gräsvippor med sin käpp. Men Maurits öfvertygar honom nog snart om att det bästa han kan göra är att ge Maurits en förvaltarplats på ett af sina bruk, om han ej rätt så gärna vill ge honom ett bruk med ens. Maurits har fått sådan håg för det praktiska, sedan han blifvit kär. Han brukar ofta säga: »Är det ej bäst, att jag, som ändå skall bli stor godsägare, börjar genast med att sätta mig in i de där sakerna. Hvad lönar det sig för mig att taga hofrätten?»

De gå rätt under hennes fönster, och ingenting hindrar dem från att se, att hon sitter där men då de ej bry sig om det, så kan ingen begära, att hon ej skall höra på hvad de säga. Detta är verkligen lika mycket hennes affär som Maurits'.

Då stannar patron Teodor plötsligt, och han ser ond ut. Han ser riktigt rasande ut, tycker hon, och hon håller nästan på att skrika åt Maurits, att han skall akta sig. Men det är för sent ty patron Teodor har fattat Maurits för bröstet krasat till hans krås och rister honom så, att han slingrar som en ål. Så slänger han honom ifrån sig med sådan kraft, att Maurits stapplar baklänges och skulle fallit, om han ej fått stöd mot en trädstam. Och där blir Maurits stående och säger: »Hva?» Ja, hvad annat skulle han säga?

Åh, aldrig har hon så beundrat Maurits själfbehärskning. Han springer ej på patron Teodor och slåss med honom. Han ser bara lugnt öfverlägsen ut, bara oskyldigt förvånad. Hon förstår, att han behärskar sig, för att ej hela resan skall bli gagnlös. Han tänker på henne och behärskar sig.

Stackars Maurits, det visar sig, att onkel är ond på honom för hennes skull. Han frågar om ej Maurits vet, att hans onkel är ungarl och hans hem ett ungarlshem, då han fört hit sin fästmö utan att taga med sig hennes mor. Hennes mor, dunungen blir förnärad å Maurits' vägnar. Det var ju mor själf, som undanbedt sig och sagt, att hon ej kunde lämna bageriet. Det svarar också Maurits, men hans onkel tar ej emot några ursäkter. -- Nå, än borgmästarinnan då, hon kunde väl ha gjort sin son den tjänsten. Ja, om hon var för högfärdig, så kunde de hellre ha blifvit, där de voro. Hur skulle de burit sig åt nu, om ej bergsrådinnan kunnat komma? -- Och hur kunde fästman och fastmö resa på tu man hand genom landet. -- Jaså, Maurits var inte farlig. Nej, det hade han aldrig trott, men folks tungor äro farliga. -- Nå, och så till sist var det schäskärran. Var det det löjligaste åkdon i hela staden Maurits' snokat upp? Låta det barnet skaka sex mil i en schäs och låta honom, patron Teodor, resa upp åreport för en schäskärra! -- ---

Kunde han inte ha lust att riktigt rotrista honom! Låta patron Teodor ropa hurra för en pinnskrinda! Han därnere blir för orimlig. Hvad hon beundrar Maurits, som kan stå så lugn. Hon skulle egentligen ha bra god lust att blanda sig i leken och försvara Maurits, men hon tror ej, att han skulle tycka om det.

Och innan hon somnar, ligger hon och räknar upp allt hvad hon skulle sagt för att försvara Maurits. Så somnar hon in och spritter upp igen och hör för sina öron en gammal gåta:

Det stod en hund på berge'. Han skälld' utöfver Sverige. Han het som du, Han het som ja', Han het som allt i världen va'. Hva' hette han? Han hette Hva.»

Den gåtan hade retat henne många gånger. Å, hvad hon tyckt den hunden var dum. Men nu i halfslummern förblandar hon hunden »Hva» med Maurits, och hon tycker, att hunden har hans hvita panna. Så skrattar hon. Hon har lika lätt för att skratta som för att gråta. Det har hon ärf efter far.

II

Hur har »det» kommit? Det, som hon ej törs nämna vid namn.

»Det» har visst kommit som daggen till gräset, som färgen till rosen, som sötman till bäret, omärkligt och ljuft, utan att anmäla sig på förhand.

Det är ju också detsamma hur »det» kom och hvad »det» är. Vare sig det är godt eller ondt, ljuft eller ledt, så är »det» det förbjudna, det, som aldrig skulle finnas till. »Det» gör henne ängslig, syndfull, olycklig.

»Det» är hvad hon aldrig mer vill tänka på. »Det» är hvad som skall ryckas bort och kastas ut och dock är det intet, som kan gripas och fångas. Hon stänger till sig för »det», och in kommer det likafullt. »Det» drifver undan blodet i ådrorna och flyter fram där, drifver tankarna ur hjärnan och regerar där, dansar fram genom nerverna och dallrar ända ute i fingerspetsarna. Det finnes öfverallt inom henne, så att om hon kunnat taga bort allt hvad kroppen eljes bestod af och lämnat kvar »det», så skulle det lämnat ett fallt aftryck af henne. Och ändå var »det» intet.

Aldrig vill hon tänka på »det», och ständigt måste hon tänka på »det». Hur har hon blifvit så dålig. Och så rannsakar hon och undrar hur »det» kom.

Ack dununge, ack ängsull! Hur mjuka äro ej våra sinnen och hur lätt väckta våra hjärtan!

Hon var säker på att »det» ej kommit vid frukosten, alldeles säkert icke vid frukosten.

Då hade hon bara varit rädd och blyg. Hon hade råkat i sådan själsskakning, då hon kom ned till frukosten och ej fann Maurits, bara patron Teodor och bergsrådinnan.

Det hade ju bara varit klokt af Maurits, att han gått på jakt, fast det var otänkbart att finna ut hvad han jagade så där vid midsommartiden, som också bergsrådinnan anmärkte. Men han visste förstås, att han gjorde bäst att hålla sig undan för onkel några timmar, tills denne blef god igen. Han kunde ju rakt inte tänka sig, att hon var så blyg, inte

att hon nära nog svimmat, då hon funnit honom borta och sig själf lämnad ensam med onkel och bergsrådinnan. Maurits hade aldrig varit blyg. Han visste ej hvad det var för en plåga.

Den frukosten, den frukosten! Onkel hade till en början frågat bergsrådinnan, om hon hört berättelsen om Sigrid den fagra. Han frågade icke dunungen, och hon skulle inte heller mäktat svara. Bergsrådinnan kände godt till historien, men han berättade den i alla fall. Då kom Anne-Marie ihåg, att Maurits skrattat åt onkel, därför att han i hela sitt hus blott hade två böcker, och dessa voro Afzelii sagohäfder och Nösselts allmänna historia för fruntimmer. »Men dem kan han också;» hade Maurits sagt.

Anne-Marie hade funnit historien vacker, hon. Hon tyckte om detta, att Bengt Lagnan lät sy pärlor öfver vadmalstvåden. Hon såg Maurits för sig, hur kungligt stolt han skulle sett ut, då han befallt fram pärlorna. Detta var just en sak, som Maurits kunnat göra.

Men då onkel kommit dit i berättelsen, där det omtalas, att Bengt Lagman drog till skogs för att undvika mötet med sin vrede broder och i stället lät sin unga hustru möta stormen, då blef meningen så tydligt den, att onkel förstod, att Maurits gått på jakt för att undvika hans vrede, och att han visste hur hon satt och tänkte på att vinna honom -- -- Ja, i går, då hade de nog kunnat göra upp planer, Maurits och hon om hur hon skulle kokettera för onkel, men i dag var det just ingen tanke på att hon skulle kunna utföra dem. Å, hon hade aldrig burit sig så dumt åt! Allt blodet strömmade henne åt ansiktet, och knif och gaffel föllo med väldigt skrammel ur hennes händer ned på tallriken.

Men patron Teodor hade ingen barmhärtighet visat, utan fortsatt historien, tills han kom till det goda jarlaordet »Hade min broder detta ogjordt, så hade jag gjort det själf». Det hade han sagt med så lustigt tonfall, att hon måst se upp och möta blicken ur hans skrattande, bruna ögon.

Och som han då sett ångesten stirra ut ur hennes ögon, så hade han börjat skratta som en riktig pojke. »Hvad tror bergsrådinnan,» hade han ropat, »att Bengt Lagman tänkte, då han kom hem och hörde det där 'Hade min broder'... Jag tänker han stannade hemma nästa gång.»

Dunungen fick tårarna i ögonen, och onkel, som såg det, började skratta allt häftigare »Ja, det är en skön medlare min brorson valt sig,» tycktes han vilja säga. »Du är allt kommen ur rollen nu min lilla flicka.» Och hvar gång hon sett på honom, så hade de bruna ögonen upprepat: »Hade min broder detta ogjordt, så skulle jag gjort det själf.» Egentligen var dunungen ej viss på att ej ögonen sade brorson. Och tänk så hon bunt sig åt. Hon hade börjat storgråta och störtat ut ur rummet.

Men icke var det då »det» kom, icke heller under förmiddagspromenaden.

Då var det fråga om något helt annat. Då var hon betagen af glädje öfver det vackra stället och öfver att vara naturen så förtroligt nära. Det var som om hon återfått något hon förlorat för länge, länge sedan.

Bagarmamsell, stadsflicka, ja, det trodde man om henne. Men hon hade blifvit en landttös med ens, bara hon satte

foten på sandgången. Hon kände genast, att hon hörde landet till.

Så snart hon lugnat sig litet, hade hon vågat sig ut på egen hand för att inspektera stället. Hon hade gått och sett sig om nere på sandplanen framför förstugubron. Rätt som det var hade hon börjat svällga på kropp, n, hon fick hatten på armen och slängde schalen ifrån sig. Ytterligare satte hon armen i sidan, tog in luft i lungorna, så att näsborrarna drogos ihop, och hisslade.

Å, hvad hon känt sig manhaftig!

Hon hade gjort ett par försök att lugnt och sedigt gå nedåt trädgården, men detta var ej hvad som lockat henne. Med en tvär vändning hade hon begifvit sig in på de stora, kringbyggda bakgårdarna. Hon hade mött en ladugårdspiga och talat ett par ord med denna. Hon hade blifvit förvånad vid att höra huru rask hennes egen stämma ljöd. Den var som en löjtnants framför fronten. Och hon kände på sig hur hurtigt det tog sig ut, då hon med hufvudet stolt upplyftadt och snedvridet, med kroppen i raska, vårdslösa rörelser och med ett litet hvinande spö i handen steg in i ladugården.

Den var dock ej hvad hon tänkt sig. Inga långa rader af behornade varelser hade där funnits att imponera på, ty de voro alla ute på bete. En ensam kalf stod borta i sin kätte och tycktes vänta, att hon skulle göra något för honom. Hon gick fram till honom, höjde sig på tå, höll klädningen tilldragen med ena handen och vidrörde kalfvens panna med yttersta spetsen af den andra.

Som kalfven ändå ej tycktes anse att hon gjort nog, utan sträckte ut sin långa tunga, så lämnade hon den nådigst sitt lillfinger att slicka. Men då hade hon ej kunnat låta bli att se sig omkring och liksom söka någon beundrare till hjältebragden. Och så hade hon funnit, att patron Teodor stod i ladugårdsporten och skrattade åt henne.

Sedan hade han följt med henne på promenaden. Men »det» kom inte då, alls inte då. Då hade bara det märkvärdigt förunderliga timat, att hon ej längre var rädd för patron Teodor. Det var med honom som med mor, han tycktes ha reda på alla hennes fel och svagheter, och det var så tryggt. Då behöfde man ej visa sig bättre, än man var.

Patron Teodor hade velat föra henne till trädgården och till terrasserna vid dammen, men detta var ej i hennes smak. Hon ville veta hvad som kunde finnas i alla dessa stora byggnader.

Då gick han tåligt med henne till mjölkkammare och iskällare, till vinkällare och potatiskällare. Han tog tingen i ordning och visade henne matbod och vedbod och vagnsbod och mangelbod. Så förde han henne genom arbetshästarnas stall och genom vagnshästarnas, lät henne se selkammare och betjäntrum, drängstuga och slöjdrum. Hon blef litet förvirrad af allt det i rumväg, som patron Teodor ansett nödigt inrätta på sin gård, men hennes hjärta blef brinnande af hänförelse vid tanken på hur härligt det kunde vara att ha allt detta att regera öfver. Så att hon blef ej trött, ehuru de genomvandrade äfven fårhus och svinhus och tittade in till hönsen och kaninerna. Hon undersökte troget väfkammare och mjölkkammare, röckbur och smedja, allt under växande hänförelse. Så gingo de öfver

stora vindar, torkvind för kläder och torkvind för virke, höloft och loft för torrt löf, som fåren skulle äta.

Den slumrande husmodern inom henne vaknade till lif och medvetande vid all denna fullkomlighet. Men mest af allt rörde henne det stora brygghuset och de två nätta bagarstugorna med den vida ugnen och det stora bordet.

»Detta skulle mor se,» sade hon.

Där i bagarstugan hade de suttit och hvilat, och hon hade berättat om sitt hem. Det kunde hon gärna göra för onkel. Han var redan som en vän, fast hans bruna ögon skrattade åt allt hvad hon sade.

Hemma var det så stilla, intet lif, ingen omväxling. Hon hade varit sjuklig som barn, och därför vaktade föräldrarna henne så, att hon ingenting fick göra. Det var bara på lek hon fick vara med i bageriet och boden... Rätt som det var hade hon råkat säga, att far kallade henne dunungen. I det sammanhanget hade hon ock sagt: »Hemma skämma alla bort mig utom Maurits, därför tycker jag så mycket om honom. Han är så klok emot mig. Han kallar mig aldrig dunungen, bara Anne-Marie. Maurits är så förträfflig.»

Å, så det dansat och skrattat inne i onkels ögon. Hon hade kunnat slå honom med spöet. Hon upprepade om igen nästan med gråten i halsen: »Maurits är så förträfflig.»

»Ja, jag vet, jag vet,» hade onkel då svarat. »Han skall ju bli min arftagare.» Hvarpå hon utropat: »Ack, onkel Teodor, hvarför gifter ni er ej? Tänk hvad den skulle bli lycklig, som finge bli fru på en sådan här gård.»

»Hur skulle det då gå med Maurits' arf?» hade onkel frågat helt saktmodigt.

Så hade hon varit tystad för en lång stund, ty hon kunde icke säga till onkel, att hon och Maurits ej frågade efter arfvet, för det var just hvad de gjorde. Hon undrade om det var mycket fult, att de gjorde det. Hon hade plötsligen en känsla af att hon borde bedja onkel om förlåtelse för någon stor orätt, som de gjort honom. Men det kunde hon inte heller.

Då de kommo in igen, kom onkels hund emot dem. Det var en liten, liten en på de smalaste ben, med flaxande öronlappar och gasellögon, ett intet med en liten gäll röst.

»Du undrar väl, att jag har en så liten hund,» hade patron Teodor sagt.

»Det gör jag nog,» hade hon då svarat.

»Men ser du, det är inte jag, som valt Jenny till hund, utan Jenny, som tagit mig till husbonde. Du vill nog höra historien, dununge?» Det ordet hade han genast tagit fasta på.

Jo, det hade hon velat, fast hon förstått, att det bara skulle bli något retsamt han ämnade säga.

»Jo, ser du, då Jenny kom hit första gången, låg hon i knäet hos en fin fru från staden och hade täcke öfver ryggen och duk om hufvudet. Tyst, Jenny, det är sant, att du hade det! Och jag tänkte, det var mig en ynkrygg till hund. Men ser du, då hundkräket kom ner på marken här, så måtte det ha vaknat några barndomsminnen hos henne, eller hvad det nu var. Hon kraftrade och sparkade och skulle af med täcket. Och sedan bar hon sig åt som de stora

hundarna här, så vi sade, att Jenny visst vuxit upp på landet.

Hon låg ute på förstugubron och inte ens såg åt förmakssoffan, och hon jagade hönsen och stal kattens mjölk och skällde på tiggare och for omkring benen på hästarna, då här kom främmande. Vi hade vår lust och glädje åt att se hur hon bar sig åt. Du kan veta en sådan här liten, som bara legat i korg och burits på armen. Det var ju underligt. -- Och så du, när de skulle resa, så ville Jenny inte följa med. Hon stod på trappan och gnällde så ömkligt och hoppade upp på mig, och riktigt bad, du, att få stanna kvar. Så vi hade ingen annan råd än att låta henne stanna. Vi blefvo rörda af hundkräket, som var så litet och ändå ville vara landhund. Men inte hade jag trott, att jag skulle komma att hålla mig med knähund. Snart får jag kanske hustru också.»

Å, hvad det är svårt att vara blyg, att vara ouppfostrad. Hon undrade om onkel blifvit mycket förvånad öfver att hon så häftigt rusat sin väg. Men det hade varit som om han menat henne, då han talat om Jenny. Och det hade han kanske inte alls. Men i alla fall -- ja, hon hade blifvit så förlägen. Hon hade ej kunnat stanna.

Men det var inte då »det» kom, inte då.

Så var det väl på kvällen då, under balen. Aldrig hade hon haft så roligt på någon bal! Men om någon frågat om hon dansat mycket, så hade hon visst måst besinna sig och säga, att det hade hon ej. Men det var bästa tecknet på att hon haft riktigt roligt, att hon ej ens märkt, att hon varit litet försummad.

Hon hade haft så roligt bara af att se på Maurits. Just därför att hon varit lite, lite grand sträng mot honom vid frukosten och skrattat åt honom i går, så hade hon sådan glädje af att se honom på balen. Han hade aldrig syntts henne så vacker och så öfverlägsen.

Han hade visst känt det, som om hon skulle finna sig tillbakasatt, därför att han ej talat och dansat bara med henne. Men hon hade haft nog nöje af att se hur alla höllo af Maurits. Som om hon velat ställa ut deras kärlek till allmänt åskådande! Å, dunungen var inte så dum!

Maurits dansade många danser med den vackra Elisabeth Westling. Men det hade ej alls oroat henne, ty Maurits hade gång på gång kommit fram och hviskat: »Du ser, jag slipper henne inte. Vi äro barndomsvänner. De äro så ovana här på landet att ha en kavaljer, som varit med ute, som både kan dansa och tala. Du får låna ut mig till brukspatronsdottrarna för i kväll, Anne-Marie.»

Men onkel gick liksom ur vägen för Maurits. »Var du värd för i kväll,» sade han till honom, och det var Maurits. Han räckte till för allt, anförde dansen, anförde drickandet och höll tal för den sköna bygden och för kvinnan. Han var storartad. Både onkel och hon hade haft blickarna på Maurits, och så hade deras ögon mötts. Då hade onkel smålett och nickat åt henne. Onkel var bestämdt stolt öfver Maurits. Det hade känts litet tungt, att onkel ej riktigt gjorde heder åt sin brorson. Fram på morgonen hade onkel varit högröstad och bråkig. Då hade han velat vara med i dansen, men flickorna veko undan för honom, då han kom fram till dem, och låtsades vara uppbjudna.

»Dansa med Anne-Marie,» hade Maurits sagt till patron Teodor, och det hade naturligtvis kommit att låta litet beskyddande. Hon blef så rädd, så hon riktigt för tillsammans.

Onkel blef också stött, svängde sig om på klacken och gick in i rökrummet.

Men Maurits hade kommit fram till henne och sagt med hård, hård stämma:

»Du fördärfvar alltihop för mig, Anne-Marie. Skall du se sådan ut, då onkel vill dansa med dig. Om du kunde veta hvad han sade mig i går om dig. Du måste också göra något, Anne-Marie. Tycker du det är rätt att lämna allt åt mig?»

»Hvad vill du då jag skall göra, Maurits?»

»Å, nu är det ingenting, nu är spelet redan fördärfvad. Tänk, allt jag vunnit denna kväll! Men det är förloradt nu.»

»Jag skall gärna bedja onkel om ursäkt, om du vill, Maurits.» Och det hade hon menat. Hon var verkligen ledsen öfver att hafva gjort onkel förtret.

»Det vore naturligtvis det enda rätta, men man kan ju ingenting begära af den, som är så löjligt blyg som du.»

Då hade hon ej svarat, utan gått rakt in i rökrummet, som nu var nästan tomt. Onkel hade kastat sig ned i en länstol.

»Hvarför vill onkel ej dansa med mig?» hade hon frågat.

Patron Teodors ögon hade fallit igen. Han öppnade dem och såg länge på henne. Det var den smärftfullaste blick hon mött. Hon fick en aning om hur en fånge känner det, då han tänker på sina bojor. Det var som om det varit så synd om onkel. Som om han behöft henne mycket bättre än Maurits, för Maurits behöfde ingen. Han var så bra som han var. Så lade hon sin hand på patron Teodors arm helt lätt och smekande.

Med ens hade han friskt lif i ögonen. Han började stryka hennes hår med sin stora hand. »Lilla mor,» hade han sagt.

Så kom »det, öfver henne, medan han strök hennes hår. Det kom smygande, det kom krypande, det kom risslande, rasslande som då trollen komma tågande genom mörka skogen.

III.

En kväll ligga tunna, mjuka moln öfver himmelen, en kväll är det stilla och ljumt, en kväll genomsväfvad luften af små, hvita fjun från aspar och popplar.

Det är redan sent, och ingen är uppe mer än patron Teodor, som går ute i trädgården och öfverlägger hur han skall kunna skilja den unge mannen och den unga kvinnan.

Ty aldrig, aldrig i evighet skall det ske, att Maurits får fara från gården med henne vid sidan, under det att patron Teodor står på trappan och önskar dem lycklig resa.

Är det någon möjlighet alls att låta henne resa, sedan hon i tre dagar fyllt gården med kvitrande lustighet, sedan hon på sitt stilla sätt vant dem vid, att hon tänkte och sörjde för dem alla, sedan han vant sig att se denna mjuka, smidiga lilla varelse ströfva omkring öfverallt. Patron Teodor säger

till sig själf, att det är ingen möjlighet. Han kan ej mer undvara henne.

I detsamma stöter han till en maskros, som gått i frö, och som människors beslut och människors löften förströs den hvita dunbollen, dess hvita fjun fara raskt ut och förskingras.

Natten är ej kall, som nätterna bruka vara i denna landsända. Värmen hålles kvar under det grå molntäcket. Vindarna visa för en gång barmhärtighet och hålla sig stilla.

Patron Teodor ser henne, dunungen. Hon gråter därför att Maurits öfvergifvit henne. Men han drar henne upp till sig och kysser bort tårarna.

Mjuka och små tumla de hvita fjunen ned från trädens stora mognade hängen. Så lätta, att luften knappt vill låta dem falla, så små och ömtåliga, att de knappt synas på marken.

Patron Teodor skrattar för sig själf, då han tänker på Maurits. I tankarna går han nästa morgon in till honom, medan han ännu ligger i sin säng. »Hör, Maurits» ämnar han säga till honom. »Jag vill ej inge dig något falskt hopp. Om du gifter dig med den här flickan, så får du ej vänta ett öre af mig. Jag vill ej vara med om att fördärfva din framtid.»

»Tycker onkel så illa om henne?» skall Maurits då fråga.

»Nej du, tvärt om, det är en bra flicka, men ändå ingenting för dig. Du skall ha en praktkvinna som Elisabeth Westling. Var nu förståndig, Maurits, hvad blir det af dig, om du afbryter dina studier och blir brukskarl för det här barnets skull. Det duger du inte till, min gosse. Det behöfs mer till sådant än att kunna lyfta hatten vackert från hufvudet och säga: "Tack, mina barn!" Du är ju klippt och skuren till ämbetsman. Du kan bli minister.»

»Om onkel har så goda tankar om mig,» svarar då Maurits, »så hjälp mig till min examen och låt oss sedan gifta oss!»

»Alldeles inte, du, alldeles inte. Hvad tror du det skulle bli af din bana, om du hade en sådan black om foten som en hustru. Den hästen, som skall dra brödlasset, rusar inte. Tänk dig nu bagarmamsellen som ministerfru! Nej, du bör inte förlovva dig på ännu en tio år, inte förrän du avancerat. Hvad skulle följderna bli, om jag hjälpte er till att gifta er? Hvertenda år skulle ni komma till mig och tigga pengar. Och det blefve både ni och jag trötta på.»

»Men, onkel, jag är ju en hederlig karl. Jag har ju förlofvat mig.»

»Hör nu, Maurits! Hvad är bättre? Att hon går och väntar på dig i tio år och du sedan inte vill gifta dig med henne, eller att du slår upp nu genast. Nej, var nu beslutsam, stig upp, tag schäskärnan och far hem, innan hon vaknar. Det går ändå inte för sig, att fästman och fästmö flacka kring landet så där på tu man hand. Jag skall nog sörja för flickan, bara du afstår från det här vansinnet.

Bergsrådinnan skall få fara hem med henne. Jag skall släppa till både spann och heltäckare, om du vill. Du skall få underhåll af mig, så att du ej behöfver oroa dig för framtiden. Så ja, var förståndig, du gör dina föräldrar glädje, om du lyder mig. Res nu utan att se henne! Jag skall tala förstånd med henne, jag. Hon vill nog ej stå i

vägen för din lycka. Sök inte att träffa henne bara, innan du reser, då kunde du bli vekhjärtad, för hon är söt.»

Och på de orden fattar Maurits ett hjältemodigt beslut och reser sin väg.

Och då han rest, hvad skall ske sedan?

»Lymmel», ropar det i trädgården högt och hotande som åt en tjuf Patron Teodor ser sig om. Är där inte någon annan? Är det bara han, som ropar så till sig själf?

Hvad som skall ske sedan? Å, han skall förbereda henne på att Maurits är borta, visa henne att Maurits ej var henne värdig, komma henne att förakta honom. Och sedan hon då gråtit ut vid hans bröst, skall han så varligt, så försiktigt komma henne att förstå hvad han känner, locka henne, vinna henne.

Fjunen fortfara att falla. Patron Teodor sträcker ut sin, stora hand och uppfångar en flinga.

Så fin, så lätt, så ömtålig! Han blir stående och ser på den.

De fortfara att falla rundt om honom, flinga efter flinga. Hvad skall ske sedan med dem? De skola jagas af vinden, smutas af jorden, trampas af tunga fötter.

Patron Teodor börjar känna det, som om dessa lätta fjun fölle ned på honom med den största tyngd. Hvem vill vara vind, hvem vill vara jord, hvem vill vara skosula, då det gäller dessa små, dessa försvarslösa?

Och till följd af hans häpnadsväckande kunskap i Nösselts allmänna historia framställer sig för honom en episod därur, jämförlig med hvad han nyss tänkt på

Det var en stigande morgon, ej sjunkande natt som nu. Det var en klippstrand, och nere vid hafvet satt en skön yngling med panterhud öfver skuldran, med vinlöf om lockarna, med tyrsos i handen. Hvem han var? Å, gud Bacchus själf.

Och klippstranden var Naxos. Det var Greklands haf guden såg. Skeppet med de svarta seglen, som snabbt flydde bort emot synranden, styrdes af Theseus, och i grottan, hvars ingång öppnade sig högt upp i en afsats af de branta strandbergen slumrade Ariadne.

Och under natten hade den unge guden tänkt detta: »Männe den dödlige ynglingen är värdig den himmelska flickan?» Och för att pröfva Theseus, hade han i en dröm skrämt honom med livvets förlust, om han ej genast öfvergåfve Ariadne. Då hade denne strax stått upp, skyndat till skeppet och flytt utåt vågen, utan att ens väcka flickan för att säga henne farväl.

Nu satt gud Bacchus där leende, vaggad af de ljufvaste förhoppningar, och väntade Ariadne. Solen steg upp, morgonvinden friskade i. Han öfverlämnade sig åt leende drömmar. Han skulle nog veta att trösta den öfvergifna, han, gud Bacchus själf.

Så kom hon. Hon trädde ut ur grottan med ett strålande leende. Hennes ögon sökte Theseus, de irrade allt längre bort till skeppets ankarplats, utåt vågen -- -- till de svarta seglen -- --

Och så med ett skärande skri, utan besinning, utan tvekan ned i hafvet, ned till död och glömska.

Och där satt nu gud Bacchus, tröstaren.

Så gick det till. Så hade det visserligen skett. Patron Teodor påminner sig visserligen, att Nösselt tillägger ett par ord om att medlidsamma skalder påstå, att Ariadne lät sig tröstas af Bacchus. Men de medlidsamma hade helt säkert orätt. Ariadne lät ej trösta sig.

Gode Gud, därför att hon är god och söt, så att han måste älska henne, skall hon för den skull göras olycklig!

Till lön för de små vackra leenden hon skänkt honom, därför att hennes mjuka lilla hand lagt sig förtroendefullt i hans, därför att hon ej blifvit vred, då han gycklade, därför skall hon förlora sin fästman och göras olycklig.

För hvilken af alla sina förbrytelser skall hon dömas? Därför att hon kommit honom att upptäcka ett rum innerst inne i hans själ, som tyckes ha stått fint och rent och oupptaget allt hittills och väntat på en sådan här liten öm och moderlig kvinnovarelse, eller därför att hon har makt öfver honom redan, så att han knappt törs svära en gång, så hon hör det, eller för hvad är det hon skall dömas?

Å, stackars Bacchus, stackars patron Teodor! Det är ej godt att ha att göra med dessa fina, ljusa, dunmjuka. -- De springa i hafvet, då de se de svarta seglen.

Patron Teodor svär i tysthet öfver att dunungen icke är svarthårig rödkindad, groflemmad.

Då faller åter ett fjun, och det börjar tala: »Det är jag, som skulle ha följt dig alla dagar. Jag skulle ha hviskat en varning i ditt öra vid spelbordet. Jag skulle ha flyttat undan vinglasen. Du skulle ha tålt det af mig.» -- »Det skulle jag,» hviskar han, »det skulle jag.»

Ett annat kommer och talar äfven »Det är jag, som skulle regerat öfver ditt stora hus och gjort det hemligt och varmt. Det är jag, som skulle följt dig genom ålderdomens ödsliga land. Jag skulle ha tändt din brasa, varit dig öga och staf. Skulle jag ej dugt till detta?» -- »Ljufva lilla dun,» svarar han, »det skulle du.»

Ännu kommer där ett fjun, och det talar: »Det är så synd om mig. I morgon reser min fästman ifrån mig utan att ens säga mig farväl. I morgon skall jag gråta, gråta hela dagen, ty jag skall känna det som en sådan skam, att jag ej är god nog åt Maurits. Och då jag kommer hem --. Jag vet ej hur jag skall kunna komma hem, hur jag skall kunna stiga öfver min fars tröskel efter detta. Längs hela bakgatan skall det tissla och tassla, då jag visar mig. Alla skola undra hvad ondt jag gjort för att bli så illa behandlad. Rår jag för, att du älskar mig?» Han svarar med gråten i halsen: »Tala ej så, lilla dun! Det är för tidigt att tala så.»

Han går därute hela natten, och ändtligen mot midnatt kommer där en smula mörker. Han råkar då i stor ångest, denna dofva, kvalmiga luft tyckes stå stilla af ångslan för någon missgärning, som skall begås på morgonen.

Då söker han lugna natten med att helt högt säga: »Jag skall ej göra det.»

Men då timar det underligaste. Natten råkar i sådan skälfvande ångest. Nu är det ej mer de små fjunen som falla, utan rundt om honom rassla stora och små vingar. Han hör att något flyktar, men vet ej hvarthän.

Det flyende stryker förbi honom, det rör vid hans kind, snuddar vid hans kläder och händer, och han förstår hvad

det är. Det är löfven, som lämna träden, blommorna, som fly från sina stjälkar, vingarna, som flyga bort från fjärlarna sången, som öfvergifver fåglarna.

Och han förstår, att när solen går upp, skall hans lustgård stå alldeles ödelagd. Tom, kal och tyst vinter skall råda där, men ingen fjärillek, ingen fågelsång.

Han stannar därute, ända tills ljuset kommer åter, och han blir nästan förvånad, då han ser lönnarnas mörka löfmassor. »Jaså,» säger han, »hvad var det då, som härjades, om det ej var trädgården? Här fattas ej så mycket som ett grässtrå. Tusan ock, det är jag som får gå i vinter och köld hädanefter, ej trädgården. Det är som om hela lifsmotet vore flyktadt. Ah, din gamle tok, det här går väl öfver som allt annat! Det är för mycket bråk, det här, för det där flickkräket.»

IV.

Hvad »det» uppför sig förfärligt obeskedligt denna morgon, då de skola resa. Under de två dagar, som de varit kvar här efter balen, har »det» snarare varit något uppeggande, något lifvande, men nu, då dunungen skall resa, då »det» inser, att det är slut på allvar, att det ej skall få spela någon roll i hennes lif, då, förvandlar det sig till en dödstyngd, till en dödsykla.

Det är som om hon måste släpa en förstenad kropp utför trapporna ned i frukostrummet. Hon sträcker fram en tung, kall hand af sten, då hon hälsar, hon talar med en trög stentunga, småler med hårda stenläppar. Det är ett arbete, ett arbete.

Men hvem kan låta bli att glädja sig, då man tänker på hur allt denna morgon afgöres så som gammaldags trohet och heder fordra.

Patron Teodor vänder sig till dunungen under frukosten och förklarar med underligt sträf röst, att han beslutat ge Maurits förvaltarplatsen på Laxåhyttan, men som bemälte unge man, fortfor onkel med ett ansträngdt försök att taga upp sin vanliga samtalston, ej är mycket hemma i praktiska sysslor, så får han ej tillträda platsen, förrän han har en hustru vid sin sida. Har hon, mamsell Dununge, ansat sin myrten så väl, att den kan bära krona och krans i september?

Hon känner hur han sitter och ser in i hennes ansikte. Hon vet, att han vill ha en blick till tack, men hon ser ej upp.

Maurits åter springer upp. Han omfamnar onkel och väsnas ofantligt. »Men, Anne-Marie, hvarför tackar du inte onkel? Du måste klappa onkel Teodor, Anne-Marie. Laxåhyttan är det härligaste i världen. Seså, Anne-Marie!»

Nu lyfter hon upp sina ögon. Det är tårar i dem, och genom dessa faller på Maurits en blick, full af ångest och förebräelse. Att han ej förstår något, att han nödvändigt skall gå med bart ljus i krutkällaren. Sedan vänder hon sig till patron Teodor, men ej på det blyga, barnsliga sätt hon brukat förr, utan med en viss grandessa i sättet, med något af martyr, af fången drottning.

»Onkel gör för mycket för oss,» säger hon blott.

Sålunda är allt uppgjort i enlighet med hederns och ärans fordringar. Det är intet ord mer att spilla på saken. Han har

ej beröfvat henne tron på den hon älskar. Hon har ej förrådt sig. Hon är trogen honom, som gjort henne till sin fästmö, fast hon bara är en fattig flicka från en liten bagarbod vid bakgatan.

Och så kan schäskärran köras fram, kappsäcken snöras till, matsäcken fyllas.

Patron Teodor stiger upp från bordet. Han går och ställer sig borta vid ett fönster. Alltifrån det hon vändt sig till honom med den tårfyllda blicken, är han från sina sinnen. Han är afgjordt galen, i stånd att kasta sig öfver henne, lägga henne till sitt bröst och ropa åt Maurits att komma och slita henne därifrån, om han kan.

Han håller händerna i fickorna. I de knutna näfvarna går det ryckningar som i kramp.

Kan han tillåta, att hon sätter på sig hatten, att hon säger bergsrådinnan farväl?

Där står han åter på Naxos' klippa och vill stjäla till sig den älskade. Nej, ej stjäla! Hvarför ej ärligt och manligt stå fram och säga: Jag är din rival, Maurits. Din fästmö får välja mellan oss. I ären ej gifta, det är ingen synd att söka vinna henne ifrån dig. Tag väl vara på henne. Jag ärnar använda alla medel.

Så vore han ju varnad, och hon visste hvad hon hade att rätta sig efter.

Det knakade i knogarna, när han åter knöt näfvarna. Hvad Maurits skulle skratta åt den gamle onkeln, när han stege fram och förklarade detta! Och hvad skulle det tjäna till? Skulle han skrämja henne, så att han inte ens finge lof att hjälpa dem framdeles?

Men hur skall det gå nu, då hon nalkas för att säga honom farväl? Han är nära att skrika åt henne att akta sig, att hålla sig på tre stegs afstånd från honom.

Han står kvar vid fönstret och vänder ryggen åt dem allihop, under det att de syssla med påklädning och matsäcksinläggning. Bli de då aldrig färdiga att fara? Nu har han redan genomlevvat det tusen gånger. Han har tagit henne i hand, kysst henne, hjälpt henne upp i schäskärran. Han har gjort det så många gånger, att han redan tror henne vara borta.

Han har också önskat henne lycka. Lycka... Skall hon kunna bli lycklig med Maurits? Hon har ej sett lycklig ut denna morgon. Å jo, visst har hon. Hon grät ju af glädje.

Under det att han står där, har Maurits plötsligt sagt till Anne-Marie: »Ett sådant dumhufvud jag är. Jag glömmert rent att tala med onkel om pappas aktier.»

»Jag tycker det vore bäst, om du låte bli» svarar dunungen. »Det är kanske inte rätt.»

»Prat, Anne-Marie! Aktierna ge ingenting just nu. Men hvem vet, om de ej en dag bli bättre? Och för resten hvad gör det onkel? En sådan småsak...»

Hon tar i med ovanlig hetta, nästan med ångest. »Jag ber dig, Maurits, gör det inte. Gif mig rätt denna enda gång.»

Han ser på henne, litet stött. »Denna enda gång. Som om jag vore en tyrann öfver dig. Nej, vet du, det kan jag inte, bara för detta ord tycker jag, att jag icke bör ge vika.»

»Fäst dig ej vid ord, Maurits. Här gäller det mer än höflighet och fraser. Jag tycker ej det är vackert af dig att vilja narra onkel nu, då han varit så god mot oss.»

»Men tyst då, Anne-Marie, tyst då! Hvad förstår du af affärer?» -- Hela hans sätt är ännu retfullt lugnt och öfverlägset. Han ser på henne som en skolmästare på en god elev, som dummar sig på själfva examensdagen.

»Att du inte alls förstår hvad det gäller,» utropar hon. Och hon slår förtvifladt ifrån sig med händerna.

»Jag måste sannerligen tala med onkel nu,» säger Maurits, »om ej för annat, så för att visa honom, att här ej är fråga om något bedrägeri. Du bär dig åt så, att onkel kan tro, att jag och min far äro verkliga uslingar.»

Och han kommer fram till patron Teodor och förklarar för honom hvad meningen är med dessa aktier, som hans far vill sälja till honom. Patron Teodor hör på honom så mycket han kan. Han förstår genast, att hans bror borgmästaren gjort en dålig spekulation och vill skydda sig för förlust. Men hvad mer, hvad mer? Sådana tjänster brukar han göra hela släkten. Men egentligen tänker han ej på detta, utan på dunungen. Han undrar hvad som ligger i den förtrytelsens blick hon kastar på Maurits. Det var just ej kärlek, detta.

Och så midt, midt i hans förtviflan öfver offret, som han måst göra, börjar det dyka upp för honom en svag glimt af hopp. Han står och stirrar på den liksom en man, som ligger i ett spökrum och ser ett ljusstöcken höja sig ur golfvet och förtätas och växa och bli till påtaglig verklighet.

»Kom med in i mitt rum, Maurits,» säger han, »så skall du strax få pengarna.»

Men under det han talar, hvilat hans blick på dunungen för att se om spöket skall kunna lockas till att tala. Men ännu ser han blott stum förtviflan hos henne.

Men ej förr sitter han vid pulpeten i sitt rum, än dörren öppnas och Anne-Marie kommer in.

»Onkel Teodor,» säger hon mycket fast och beslutsamt, »köp inte de där papperen!»

Ack, ett sådant mod, dununge! Hvem skulle trott dig om sådant, som sett dig, då du för tre dagar sedan satt vid Maurits' sida i schäckarran och tycktes krypa ihop och bli mindre för hvarje ord han sade.

Nu behöfver hon ock allt sitt mod, ty nu blir Maurits ond på allvar.

»Tig,» hväser han åt henne och ryter därpå för att riktigt göra sig hörd af patron Teodor, som sitter vid pulpeten och räknar upp sedlar. »Hvad har du fått för dig? Aktierna ge ingen ränta nu, det har jag sagt onkel, men onkel vet lika väl som jag, att de komma att ge. Tror du onkel låter bedraga sig af en sådan som jag? Onkel lär väl förstå de här sakerna bättre än någon af oss. Har det någonsin varit min mening att ge ut de här aktierna som goda? Har jag sagt annat än att för den, som kan vänta, kan detta bli en god affär?»

Patron Teodor säger ingenting, han bara räcker en sedelbunt till Maurits. Han undrar om detta skall få spöket att tala.

»Onkel,» säger den lilla omedgörliga sanningsförkunnaren, ty det är ju en känd sak, att inga kunna vara mer omedgörliga än dessa dunmjuka, dessa ömtåliga, då de äro på den sidan, »de här aktierna äro ej värda en skilling och skola aldrig bli det. Det veta vi alla där hemma.»

»Anne-Marie, du gör mig till en skurk --»

Hon far öfver honom med ögonen liksom hennes blickar vore ett par gående mejslar i en sax och hon klipper af honom klut på klut af allt hon utstyrt honom med, och då hon till sist ser honom i all egenkärlekens och egennyttans nakenhet, fäller hennes lilla förskräckliga tunga domen öfver honom:

»Hvad annat är du då?

»Anne-Marie!»

»Ja, hvad annat äro vi båda två,» fortsätter den obarmhäftiga tungan, som sedan hon väl blifvit satt i gång finner det bäst att klargöra de här sakerna, som pinat hennes samvete, sedan hon börjat tänka, att också den rike mannen, som ägde detta stora ställe, hade ett hjärta, som kunde lida och längta. Och så säger hon, medan tungan är så förträffligt i gång och all blyghet synes vara viken ifrån henne:

»När vi satte oss i kärran där hemma, hvad tänkte vi då? Hvad talade vi om på vägen? Om hur vi skulle lura honom där. 'Du skall vara morsk, Anne-Marie,' sade du. 'Och du skall vara slug, Maurits,' sade jag. Vi tänkte bara på att ställa oss in. Mycket ville vi ha, och ingenting ville vi ge, annat än förställning. Inte var det vår mening att säga: 'Hjälp oss, därför att vi äro fattiga och tycka om hvarandra', utan vi skulle smicka och smeka, tills onkel blef betagen i mig eller i dig, det var meningen. Men vi ämnade ingenting ge igen, hvarken kärlek eller aktning eller ens tacksamhet. Och hvarför for du inte ensam, hvarför skulle jag med? Du ville visa mig för honom, du ville att jag, att jag...»

Patron Teodor reser sig, då han ser Maurits höja sin hand mot henne. Ty nu har han räknat färdigt och följer med hvad som sker med hjärtat svällande af förhoppning. Och det är, som om själfva hans hjärta flugit upp på vid gafvel för att mottaga henne, då hon nu skriker till och flyger i hans famn, flyger dit utan tvekan eller betänketid, alldeles som om det ej funnes något annat ställe på jorden att fly till.

»Onkel, han vill slå mig!

Och hon trycker sig fast, fast intill honom.

Men Maurits är nu åter lugn. »Förlåt min häftighet, Anne-Marie,» säger han. »Det gjorde mig ondt att höra dig tala så barnsligt i onkels närvaro. Men onkel skall också förstå, att du endast är ett barn. Dock medger jag, att ingen om än aldrig så rättvis harm ger en man rätt att slå en kvinna. Kom nu hit och kyss mig. Du behöfver ej hos någon söka skydd mot mig.»

Hon rör sig ej, vänder sig ej om, bara klänger sig fast.

»Dununge, skall jag låta honom ta dig?» hviskar patron Teodor.

Och hon svarar bara med en darrning, som också ilar genom hela hans kropp.

Men patron Teodor känner sig så frisk, så upplyftad. Han är också han ur stånd att som förr se den fullkomlige brorsonen i hans fullkomlighets rätta ljus. Han vågar skämta med honom.

»Maurits,» säger han, »du förvånar mig. Kärleken gör dig svag. Kan du förlåta så med ens, att hon kallar dig skurk. Du måste genast slå upp med henne. Din heder, Maurits, tank på din heder! Ingenting i världen kan tillåta en kvinna att förolämpa en man. Sätt dig upp i schäskärran, min gosse, och res härifrån utan denna förtappade varelse! Det är blott ren och enkel rättvisa efter en sådan skymf.»

Och som han slutar detta tal, lägger han sina stora händer omkring hennes hufvud och böjer upp det, så att han kan kyssa hennes panna.

»Öfvergif denna förtappade varelse!» upprepar han.

Men nu börjar också Maurits att förstå. Han ser hur det spelar i patron Teodors ögon och hur det ena leendet efter det andra dansar öfver hans läppar.

»Kom, Anne-Marie!»

Hon rycker till. Nu kallar han henne som den, till hvilken hon lofvat bort sig själf. Det är som om hon måste gå. Och hon släpper patron Teodor så hastigt, att han ej kan hindra det, men inte heller kan hon gå till Maurits, utan så glider hon ned till golfvet, och där blir hon sittande och snyftar.

»Far hem ensam i din pinnskrinda, Maurits,» säger patron Teodor skarpt. »Den här unga damen är gäst i mitt hus än så länge, och jag ämnar beskydda henne för dina öfvergrepp.»

Och han tänker ej mer på Maurits, utan bara på att lyfta upp henne, torka hennes tårar och hviska att han älskar henne.

Och Maurits, som ser dem så, den ena gråtande, den andre tröstande, utropar: »Å, detta är en sammansvärjning. Jag är bedragen. Detta är en komedi. Man har stulit min fästmö ifrån mig och man hånar mig. Man låter mig ropa på en, som aldrig ämnar komma. Jag lyckönskar dig till den här handeln, Anne-Marie.»

Och i det han störtar ut och kastar igen dörren, ropar han: »Lycksökerska!»

Patron Teodor gör en rörelse som för att gå efter ut och tukta honom, men dunungen håller honom tillbaka.

»Ack, onkel Teodor, låt för all del Maurits behålla sista ordet. Maurits har alltid rätt. Lycksökerska, det är just hvad jag är, onkel Teodor.»

Hon smyger sig på nytt intill honom, utan att tveka, utan att fråga. Och patron Teodor är helt förvirrad, nyss grät hon och nu skrattar hon, nyss skulle hon gifta sig med en och nu smeker hon en annan. Då lyfter hon upp hufvudet och småler: »Nu är jag din lilla hund. Du kan ej bli af med mig.»

»Dununge,» säger patron Teodor med sin barskaste röst. »Du har vetat det hela tiden!»

Han började att hviska: »Hade min broder...»

»Och du ville ändå, dununge... Maurits är lycklig, som slipper dig. En sådan dum, lögnaktig, hycklande dununge, ett sådant orätrådigt litet flarn, ett sådant, ett sådant...»

Ack, dununge, ack, silkesblomster! Du var väl inte bara en lycksökerska, du var väl ock en lyckogifverska, eljes skulle det väl ej finnas kvar af din goda frid på gården, där du bodde. Än i dag skuggas gården af stora lönnar, och björkstammarna stå där hvita och fläcklösa från roten och ända upp. Än i dag får huggormen sola sig i fred på sin backe, och i parkdammen går en id, som är så gammal, att ingen pojke nämns meta upp den. Och då jag kommer dit, känner jag, att det ligger helg i luften, och det är som om fåglar och blommor ännu diktade sina vackra visor om dig.